

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 131 Klasik Mantık

2. HAFTA:

Önermeler ve Önerme Türleri:

Temel olarak dört tür önerme ele alınacaktır.

A: Tümel olumlu önerme

I: Tikel olumlu önerme

E: Tümel olumsuz önerme

O: Tikel olumsuz önerme

Bu ana önermelerin doğrulu ya da yanlışlığından yola çıkarak akıl yürütmeleri inceler mantık.

Yani herhangi bir önermeden diğerine doğru ve geçerli bir şekilde gitmenin yollarını inceler.

Bir bakıma argümanları inceler de diyebiliriz. Söz konusu çıkarımlar, argümanlardır.

Öncelikle bu noktada çıkarım biçimleri ele almak faydalı olabilir.

Çıkarım biçimleri:

Dedüktif çıkarım: tümdengelim

Genel önermelerden özel önermelere geçiş şeklinde olur. Sonuç önermesi, daha önceki önermelerden zorunlu bir şekilde çıkarılıyorsa dedüktif bir akıl yürütme söz konusudur.

Sonuç yargısı öncülleri zorunlu olarak izler.

İndüktif çıkarım: tümevarım

Tikelden tümele gitme biçiminde olur. Sonuç öncüllerin üzerine olasıkla çıkar.

Bu iki akıl yürütme biçimi çoğunlukla argümanlarda bir arada kullanılır ve ayırt etmek her zaman için gündelik söylemlerde kolay değildir. Mantık bu akıl yürütmelerin biçimsel kurallarıyla ilgilenir.

En temelde duran biçimsel kurallar düşünmenin yasalarıdır.

Düşünme Yasaları:

Özdeşlik: Bir şey kendisiyle özdeştir.

Her şey ne ise odur. Bir yargı doğru ise doğrudur.

Çelişmezlik: Bir şey hem kendisi hem kendisi olmayan olamaz.

Bir yargı hem doğru hem de yanlış olamaz.

Üçüncü halin olanaksızlığı: Bir şey ya kendisidir ya da kendisi olmayandır.

Bir yargı ya doğrudur ya da yanlıştır.

İki değerli bir mantıktan söz ediyoruz. Ve bu iki değerli mantık en temelde yargıların, yani özne-yüklem önermelerinin doğruluk değerleri üzerine inşa edilir. Söz konusu düşünme yasaları da en temelde özdeşlik ilkesi doğrultusunda ifade edilebilir. Tüm çıkarımlar ve argümanlar bu çerçevede biçimsel olarak incelenebilir. Buradan yola çıkarak mantık akıl yürütmelerin biçimsel olarak geçerliliklerini analiz etme işidir. Bu yolla da doğru düşünmenin yöntemini sunar.

Dört tip ana önerme türü, özne yüklem önermesi çerçevesinde mantığın temelinde duran yargıların birbirleriyle olan ilişkilerini inceleme geçebiliriz.

A: Tümel olumlu önerme

Örnek: Bütün insanlar ölümlüdür.

I: Tikel olumlu önerme

Örnek: Bazı insanlar ölümlüdür.

E: Tümel olumsuz önerme

Örnek: Hiçbir insan ölümlü değildir.

O: Tikel olumsuz önerme

Örnek: Bazı insanlar ölümlü değildir.

Örneğin, bütün insanların ölümlü olduğu yargısının doğruluğundan, bazı insanların ölümlü olduğu yargısının doğru olduğunu da geçerli olarak çıkarsayabiliriz.

Tüm bu önerme türlerinde özne ve yüklem terimlerinin dağıtılmışlık ve dağıtılmamışlık durumlarına ilişkin ne söyleyebilirsiniz?

Bu aşamada önerme türlerinin birbirleriyle ilişkilerini ortaya koyan karşıtlık karesini ele almak, ilişkileri daha net bir şekilde görmemizi sağlayacaktır.